

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ αποτελεί έναν οδηγό για φοιτητές και φοιτήτριες, νέους/νέες ερευνητές/τριες και για όσους/ες ενδιαφέρονται για τη συγγραφή επιστημονικών εργασιών. Η ανάγκη συγγραφής αυτού του εγχειριδίου προέκυψε από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος και από τις δύο συγγραφείς του βιβλίου σε φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Ψυχολογίας της Σχολής Κοινωνικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης. Αναγνωρίστηκε τόσο η αναγκαιότητα διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος σε εργαστηριακή μορφή όσο και η συγγραφή ενός εγχειριδίου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των φοιτητών και φοιτητριών, ώστε να καταστούν ικανοί/ές να γράφουν επιστημονικές εργασίες, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής γραφής.

Το βιβλίο απαρτίζεται από πέντε κεφάλαια. Οι αναγνώστες και αναγνώστριες στο πρώτο κεφάλαιο ενημερώνονται για την επιστημονική εργασία, τα είδη της και την ιστορική της διαδρομή. Στο δεύτερο κεφάλαιο, οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες μεταβαίνουν σταδιακά στη θέση του κριτικού αναγνώστη, που εξετάζει τη δομή μιας επιστημονικής εργασίας. Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο οι αναγνώστες και αναγνώστριες μεταβαίνουν στη θέση των νέων ερευνητών, ώστε

να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τη δική τους εργασία. Στο τελευταίο κεφάλαιο, μεταβαίνουν στη θέση των δημιουργών της δικής τους εργασίας και γίνονται οι συγγραφείς της.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύεται η έννοια της επιστημονικής εργασίας, τα στοιχεία που διαφοροποιούν μια επιστημονική εργασία από άλλα είδη εργασιών. Παρουσιάζονται συνοπτικά τα είδη των επιστημονικών εργασιών και γίνεται η ιστορική αναδρομή της επιστημονικής εργασίας. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου περιγράφεται η βασική δομή μιας επιστημονικής εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η βασική δομή μιας επιστημονικής εργασίας: Τα βασικά τμήματα από τα οποία αποτελείται, τα μέρη από τα οποία αποτελείται και τα χαρακτηριστικά του κάθε τμήματος, με τη σειρά που οι αναγνώστες και αναγνώστριες διαβάζουν μια επιστημονική εργασία (Τίτλος, Περίληψη, Λέξεις-κλειδιά, Εισαγωγή, Μέθοδος, Αποτελέσματα, Συζήτηση).

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται και αναλύεται διεξοδικά η διαδικασία αναζήτησης βιβλιογραφικών πηγών σχετικών με το θέμα που ενδιαφέρει τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες. Πού και πώς θα αναζητηθούν αξιόπιστες και έγκυρες πηγές και πώς θα γίνει η διαχείριση όλου αυτού του υλικού που θα συγκεντρωθεί. Επιπλέον, αναφέρονται τα διάφορα είδη βιβλιογραφικών ανασκοπήσεων και αναλύεται διεξοδικά η συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο συζητούνται τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας μιας επιστημονικής εργασίας όσον αφορά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της καθώς και τη συγγραφή της. Μέσα από παραδείγματα οι αναγνώστες και αναγνώστριες καλούνται να εφαρμόζουν τον κώδικα ηθικής και δεοντολογίας, τους τρόπους παράθεσης των βιβλιογραφικών

αναφορών μέσα στο κείμενο και στη σύνταξη της βιβλιογραφίας μιας επιστημονικής εργασίας, σύμφωνα με το σύστημα APA (7η έκδοση).

Στο πέμπτο κεφάλαιο, περιγράφονται οι δείκτες ποιότητας της γραφής μιας επιστημονικής εργασίας. Ποια είναι τα λάθη που πρέπει να αποφεύγονται στη συγγραφή μιας επιστημονικής εργασίας και προτείνονται στρατηγικές αποφυγής και προσπέλασης αυτών των λαθών. Τέλος, γίνεται αναφορά στη χρήση γλώσσας απαλλαγμένης από προκαταλήψεις και διακρίσεις εις βάρος ατόμων και ομάδων.

Επισημαίνεται ότι η μελέτη του εγχειριδίου αυτού προϋποθέτει από τους αναγνώστες/τριες να έχουν βασικές γνώσεις Μεθοδολογίας της Έρευνας, τις οποίες αποκτούν κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών τους.

Η παράθεση των ονομάτων των δύο συγγραφέων στο βιβλίο έγινε αλφαβητικά κατά το επώνυμο και αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δυο συγγραφείς έχουν συνεισφέρει εξίσου στη συγγραφή όλων των κειμένων.

*Αικατερίνη Βενιανάκη
Μαρία Γεωργιάδη*

1.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 αναλύεται η έννοια της επιστημονικής εργασίας, με τα στοιχεία που διαφοροποιούν μια επιστημονική εργασία από άλλα είδη εργασιών που συχνά διαβάζουμε σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Παρουσιάζονται συνοπτικά τα είδη των επιστημονικών εργασιών και η ιστορική πορεία της επιστημονικής εργασίας. Τέλος, περιγράφεται η βασική δομή μιας επιστημονικής εργασίας.

Σκοπός του κεφαλαίου είναι να εισαγάγει τους αναγνώστες/τριες στην έννοια της επιστημονικής εργασίας, την ιστορική της πορεία, τη διάκρισή της από άλλα είδη εργασιών που πραγματεύονται το ίδιο θέμα.

Στόχοι του κεφαλαίου είναι οι αναγνώστες/στρίες:

1. Να κατανοήσουν την έννοια της «επιστημονικής εργασίας» και πώς η επιστημονική εργασία διαφοροποιείται ως προς τη δομή ανάλογα με το είδος της.
2. Να διακρίνουν τα είδη της επιστημονικής εργασίας.
3. Να διακρίνουν τους διαφορετικούς τύπους ενός επιστημονικού άρθρου.

4. Να γνωρίσουν την ιστορική πορεία της επιστημονικής εργασίας.
5. Να κατανοήσουν τη βασική δομή μιας επιστημονικής εργασίας.

1.1. Τι είναι η επιστημονική εργασία

Καθημερινά διαβάζουμε πληθώρα κειμένων, έντυπων και ηλεκτρονικών, τα οποία περιγράφουν διάφορα φαινόμενα και γεγονότα. Πολλά από αυτά τα κείμενα, π.χ., άρθρα σε εφημερίδες ή ιστοσελίδες, περιγράφουν ή αναλύουν, παραθέτουν πληροφορίες με σκοπό την ενημέρωση του κοινού για ένα θέμα. Για το ίδιο θέμα μπορεί να έχει γραφτεί ένα κεφάλαιο σε βιβλίο ή να έχει δημοσιευτεί άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό. Ποιο από αυτά τα κείμενα θεωρείται επιστημονική εργασία και ποιο όχι; Τι προσδιορίζει μια εργασία ως επιστημονική και τι τη διαφοροποιεί από άλλα είδη εργασιών;

Ο όρος «επιστημονική» αναφέρεται σε γνώση οργανωμένη και συστηματική, η οποία εξηγεί αλλά και μπορεί να προβλέψει καταστάσεις και φαινόμενα (Ευωρίδου και Καρακασιδής, 2018). Η επιστημονική εργασία, ανάλογα με το είδος της, είναι γραμμένη με συγκεκριμένο τρόπο, σύμφωνα και με τους κανόνες που υπαγορεύει η επιστημονική δεοντολογία, προκειμένου αυτή να δημοσιευτεί ή να παρουσιαστεί. Αυτό σημαίνει ότι μια επιστημονική εργασία δεν είναι μια έκθεση ιδεών, ακόμα κι αν αυτές οι ιδέες είναι σωστά οργανωμένες και διατυπωμένες με σαφήνεια.

Η επιστημονική εργασία είναι μια εργασία «πρωτότυπη», με την έννοια ότι αυτή δεν έχει δημοσιευτεί ξανά στο

παρελθόν. Ακολουθεί τις προδιαγραφές της ακαδημαϊκής γραφής και έχει παρουσιαστεί ή δημοσιευτεί σε ίδρυμα, συνέδριο, επιστημονικό περιοδικό κ.λ.π.. Τίθεται σε κρίση και, από τη στιγμή που γίνεται αποδεκτή, δημοσιεύεται και φεύγει από τον δημιουργό της.

Το περιεχόμενο μιας επιστημονικής εργασίας έχει έναν μοναδικό σκοπό, την επικοινωνία των επιστημονικών ευρημάτων (Day, 1989). Τα αποτελέσματα κοινοποιούνται στο ευρύ κοινό και στην επιστημονική κοινότητα, έτσι ώστε να είναι διαθέσιμα και επαληθεύσιμα και από άλλους ερευνητές.

Τα επιστημονικά κείμενα απαντούν σε ερωτήματα που προβληματίζουν την επιστημονική κοινότητα, επιχειρηματολογούν σ' ένα θέμα που βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κοινωνίας, αλλά και συνθέτουν τη γνώση, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί από άλλους ερευνητές (Bailey, 2011). Η τεκμηρίωση των επιχειρημάτων, των θέσεων και των ιδεών στηρίζεται σε βιβλιογραφικές αναφορές, οι οποίες δηλώνονται τόσο μέσα στο κείμενο (ενδοκειμενικές παραπομπές) όσο και στο τέλος του κειμένου.

Ο λόγος που ακολουθούν οι επιστημονικές εργασίες είναι λιτός, ακριβής, συγκροτημένος και αντικειμενικός (American Psychological Association [APA], 2010, 2020· Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ.). Οι επιστημονικές εργασίες δεν περιέχουν άσκοπες ή περιττές λέξεις και φράσεις. Οι ιδέες, οι θέσεις αναλύονται με γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια. Το κείμενο είναι περιεκτικό, οργανωμένο με λογική συνέπεια και συνέχεια. Το ύφος είναι αμερόληπτο και απαλλαγμένο από προκαταλήψεις και λυρισμό (APA, 2010, 2020· Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ.).

Οι επιστημονικές εργασίες περιέχουν εξειδικευμένη ορολογία και απευθύνονται τις περισσότερες φορές σε ειδικό κοινό, όπως φοιτητές/τριες και ερευνητές/τριες ενός συγκεκριμένου επιστημονικού πεδίου. Όμως το περιεχόμενο των επιστημονικών εργασιών πρέπει να είναι κατανοητό (Ευωρίδου και Καρακασίδης, 2018· Hartley, 2008· Howard & Sharp, 2001· Ιωσηφίδης, 2008) (βλ. κεφάλαιο 5.2).

1.2. Είδη επιστημονικής εργασίας

Έκθεση

Στο πλαίσιο των προπτυχιακών ή και μεταπτυχιακών σπουδών, οι φοιτητές/τριες συχνά καλούνται να γράψουν εκθέσεις. Υπάρχουν τρία είδη εκθέσεων. Στο πρώτο είδος, οι φοιτητές/τριες καλούνται να τοποθετηθούν σε ένα θέμα που διδάχθηκαν στο πλαίσιο ενός σεμιναρίου ή διάλεξης. Στο δεύτερο είδος, η συγγραφή για ένα θέμα μπορεί να αποτελέσει το προστάδιο για τη συγγραφή μιας συλλογικής εργασίας. Στο τρίτο είδος, η έκθεση γράφεται για την ανάληψη ενός ερευνητικού έργου (Ευδωρίδου και Καρακασίδης, 2018, σσ. 30-31).

Εργαστηριακή αναφορά

Η εργαστηριακή αναφορά γράφεται στο πλαίσιο ενός εργαστηρίου που παρακολουθούν οι φοιτητές/τριες. Σε αυτό το μάθημα, μετά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πειραμάτων, οι φοιτητές/τριες –ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο– συντάσσουν μια αναφορά η οποία περιλαμβάνει

εισαγωγικά στοιχεία (σύντομο θεωρητικό υπόβαθρο), τη μέθοδο, τα αποτελέσματα και τη σημασία των αποτελεσμάτων αυτών.

Πτυχιακή ή διπλωματική εργασία

Η πτυχιακή ή διπλωματική εργασία εκπονείται από τον φοιτητή ή τη φοιτήτρια προς το τέλος των προπτυχιακών σπουδών. Μετά την ολοκλήρωση και (πιθανή) παρουσίασή της, υποβάλλεται στο Ιδρυματικό Καταθετήριο του Πανεπιστημίου. Σκοπός της είναι η τεκμηρίωση του θέματος που πραγματεύεται η εργασία (ερευνητική, βιβλιογραφική ανασκόπηση ή συνδυασμός των δύο) (Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ.). Για την ολοκλήρωσή της έχει προηγηθεί η συνεργασία του/της φοιτητή/τριας με τον/την επιβλέποντα/ουσα διδάσκοντα/ουσα ή και με άλλα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας. Η συνεργασία αυτή χαρακτηρίζεται ως δυναμική με την έννοια ότι εξελίσσεται συνεχώς, από την επιλογή του θέματος μέχρι και την παρουσίασή της (για την επιλογή του θέματος, το περιεχόμενο και τη δομή της βλ. Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ. σσ. 6-13· Ζαφειρόπουλος, 2015, σσ. 35-38).

Μεταπτυχιακή εργασία

Η μεταπτυχιακή εργασία εκπονείται από αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκριτικά με την πτυχιακή εργασία, είναι υψηλότερων απαιτήσεων. Σκοπός της μεταπτυχιακής εργασίας είναι η παρουσίαση μιας εμπειριστωμένης μελέτης για ένα θέμα το οποίο διερευνάται διεξοδικά. Οι απαιτήσεις για σωστή οργάνωση και τεκμηρίωση των ευρημάτων είναι μεγαλύτερες από αυτές της

πτυχιακής εργασίας, τόσο ως προς τη μεθοδολογία όσο και ως προς τις διαστάσεις του θέματος. Ακολουθεί την ίδια πορεία όπως αυτή της πτυχιακής εργασίας. Όμως η εργασία αυτή αξιολογείται από ομάδα διδασκόντων και παρουσιάζεται προφορικά από τον/τη μεταπτυχιακό/ή φοιτητή/τρια.

Διδακτορική διατριβή

Η διδακτορική διατριβή είναι η υψηλού επιπέδου επιστημονική εργασία και εκπονείται συνήθως μετά από το πέρας της μεταπτυχιακής εργασίας. Η διδακτορική εργασία χαρακτηρίζεται από την πρωτοτυπία του θέματος και εξαντλεί το προς διερεύνηση θέμα τόσο ως προς το θεωρητικό του υπόβαθρο (τι έχει γραφτεί διεθνώς γι' αυτό το θέμα) όσο και με την ανάλυση της μεθοδολογίας, ώστε ο/η ερευνητής/τρια να προσθέτει νέα γνώση στο θέμα που εξετάζει. Η ολοκλήρωση της διδακτορικής διατριβής, που είναι αποτέλεσμα διεξοδικής έρευνας σε ένα θέμα, η οποία έχει διεξαχθεί τουλάχιστον τρία χρόνια, οδηγεί στην απόκτηση ακαδημαϊκού τίτλου (APA, 2010, 2020· Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ.).

Επιστημονική πρόταση

Πρόκειται για την παρουσίαση στοιχείων σχετικών με ιδέες, προτάσεις για μελλοντική έρευνα, βασισμένα σε προηγούμενες μελέτες, ώστε να απαντηθούν επιστημονικά ερωτήματα που μέχρι εκείνη τη στιγμή μένουν ανοιχτά. Συνήθως, η επιστημονική πρόταση υποβάλλεται από τους/τις υποψήφιους/ες προς το Τμήμα του Πανεπιστημίου για την εκπόνηση μεταπτυχιακής ή διδακτορικής

διατριβής, προκειμένου αυτή να εγκριθεί και να ξεκινήσει η έρευνα. Επίσης είναι δυνατόν μια επιστημονική πρόταση να υποβληθεί στο πλαίσιο μιας προκήρυξης ή μιας χρηματοδοτούμενης έρευνας.

Η επιστημονική πρόταση περιλαμβάνει αναλυτική τεκμηρίωση της αναγκαιότητας διερεύνησης του θέματος, τη μεθοδολογία που θα ακολουθήσει το προς διερεύνηση θέμα, καθώς και όλη τη συλλογιστική που οδήγησε τον/την υποψήφιο/α προς το ανοικτό προς διερεύνηση θέμα.

Μονογραφία

Πρόκειται για μια επιστημονική μελέτη σε ένα θέμα το οποίο παρουσιάζεται κατά τρόπο διεξοδικό, εμπειριστωμένο και ολόπλευρο. Το θέμα της εργασίας είναι συγκεκριμένο και εξειδικευμένο, για το οποίο έχει γίνει ενδελεχής βιβλιογραφική έρευνα. Η έρευνα αυτή μπορεί να περιλαμβάνει δημοσιευμένες έρευνες, διαφορετικές θεωρίες ή θέσεις, δηλαδή όλα όσα έχουν γραφτεί για το θέμα αυτό. Η μονογραφία δεν μπορεί να αφήνει αδιευκρίνιστα σημεία ή κενά για το θέμα που μελετάται. Μπορεί να δημοσιευτεί αυτοτελώς και ως βιβλίο (Δαφέρμος και Τσαούσης, χ.χ.), ως άρθρο (APA, 2010) ή ως διδακτορική διατριβή.

Εγχειρίδιο

Πρόκειται για ένα βιβλίο το οποίο εκθέτει με αυστηρά συστηματικό τρόπο τις κυριότερες και έγκυρες γνώσεις και έννοιες μιας επιστήμης (Μπαμπινιώτης, 2002, σ. 547). Όμως ένα εγχειρίδιο μπορεί να περιέχει μόνο πληροφορίες ή οδηγίες για ένα θέμα. Στη δεύτερη εκδοχή του, σκοπός του εγχειριδίου είναι να πληροφορήσει τον/την αναγνώ-

στη/τρια και να παρέχει γνώσεις για τη λειτουργία και τη χρήση ενός αντικειμένου.

Βιβλιοπαρουσίαση/βιβλιοκρισία

Πρόκειται για την παρουσίαση του περιεχομένου ενός βιβλίου μπροστά σε κοινό από κάποιον που γνωρίζει πολύ καλά το θέμα στο οποίο αναφέρεται το βιβλίο ή το είδος του βιβλίου (διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα κ.ά.). Η βιβλιοκρισία αναφέρεται στη συστηματική κριτική στάση απέναντι σε ένα επιστημονικό έργο από κάποιον ειδικό στο θέμα αυτό.

Εισήγηση (ανακοίνωση)

σε επιστημονικό συνέδριο ή συμπόσιο

Η εισήγηση σε ένα επιστημονικό συνέδριο συνήθως έχει τη μορφή προφορικής ανακοίνωσης ή παρουσίασης αφίσσας (Poster) για ένα θέμα ανοικτό ή νέο προς διερεύνηση. Η παρουσίαση των ευρημάτων για το προς εισήγηση θέμα συζητείται στο συνέδριο ή το συμπόσιο. Οι εισηγήσεις είναι δυνατόν να εμπλουτιστούν ή να τροποποιηθούν πριν από την τελική μορφή τους και να εκδοθούν σε πρακτικά. Επίσης, είναι δυνατόν ο/η εισηγητής/τρια να επιλέξει τον δρόμο της δημοσίευσης σε επιστημονικό περιοδικό. Όμως δεν μπορεί το ίδιο κείμενο να δημοσιευτεί στα πρακτικά του συνεδρίου και σε επιστημονικό περιοδικό.

Επιστημονικό άρθρο

Ένα επιστημονικό άρθρο διερευνά μια πτυχή ενός θέματος που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν έχει μελετηθεί από άλλον/η ερευνητή/τρια. Συνήθως δημοσιεύεται σε επιστη-

μονικό περιοδικό ή σε συλλογικό τόμο. Σε όλες τις περιπτώσεις η δημοσίευση ολοκληρώνεται εφόσον το κείμενο έχει αξιολογηθεί από άλλους ερευνητές του ίδιου επιστημονικού πεδίου. Σκοπός της δημοσίευσης του άρθρου είναι η γνωστοποίηση των ευρημάτων των συγγραφέων προς την επιστημονική κοινότητα, η οποία μπορεί να συζητήσει το θέμα ή και να απαντήσει στο συγκεκριμένο άρθρο.

Το επιστημονικό άρθρο έχει συγκεκριμένη δομή και έκταση. Ανάλογα με τον τύπο του άρθρου διαφοροποιείται στα τμήματά του που περιγράφονται παρακάτω, ώστε οι αναγνώστες να μπορούν να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές.

1.2.1. Τύποι επιστημονικών άρθρων

Εμπειρικά άρθρα ή μελέτες. Τα εμπειρικά άρθρα είναι ερευνητικά και, ανάλογα με το είδος συλλογής των δεδομένων τους, ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες: α) ποσοτικές έρευνες, β) ποιοτικές έρευνες και γ) μικτές (APA, 2020· Βάμβουκας, 1998· Λιαργκόβας και συν., 2018). Στα εμπειρικά άρθρα διερευνάται ένα θέμα ή ένα πρόβλημα που μέχρι τη δεδομένη στιγμή δεν έχει διερευνηθεί από άλλους. Οι ποσοτικές έρευνες χρησιμοποιούν αριθμητικά δεδομένα, τα οποία αναλύονται με χρήση στατιστικών μεθόδων. Μπορεί να χωριστούν επιπλέον σε υποκατηγορίες, όπως πειραματική έρευνα, εργαστηριακή έρευνα κ.ά. Οι ποιοτικές έρευνες εξετάζουν και ερμηνεύουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και τα κοινωνικά φαινόμενα σε βάθος. Δεν βασίζονται σε ποσοτικά δεδομένα και χρησιμοποιούν διαφορετικό τρόπο ανάλυσης των δεδομένων που προκύπτουν από την έρευνα. Οι ποιο-

τικές έρευνες μπορεί να χωριστούν σε υποκατηγορίες όπως ιστορική έρευνα, Μελέτη Περίπτωσης ή Περιπτώσεων κ.ά. Οι μεικτές έρευνες χρησιμοποιούν και ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα τα οποία οδηγούν σε εμπειριστατωμένη γνώση ενός κοινωνικού φαινομένου ή της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι παραπάνω κατηγορίες ερευνών δεν συναντώνται μόνο σε άρθρα, αλλά και σε πτυχιακές, μεταπτυχιακές εργασίες και διδακτορικές διατριβές.

Μελέτες Περίπτωσης. Η Μελέτη Περίπτωσης/σεων (Μ.Π.) είναι εκτενείς αναφορές ενός ατόμου ή μιας ομάδας ή μιας κοινότητας ή ενός οργανισμού. Η Μ.Π. περιγράφει αναλυτικά ένα πρόβλημα στηριζόμενο σε θεωρία και υποδεικνύει τρόπους επίλυσής του ή νέους τρόπους διερεύνησης του προβλήματος ή κλινικές εφαρμογές (APA, 2010, 2020).

Βιβλιογραφική ανασκόπηση (literature review). Στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, το προς διερεύνηση θέμα μελετάται μόνο ως προς την αποτίμηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας (Συνοπτικός Οδηγός Συγγραφής Συστηματικής Ανασκόπησης, χ.χ., σ. 2). Η βιβλιογραφική ανασκόπηση αποτελεί σύνθεση ερευνών σχετικών με το θέμα, που έχουν δημοσιευτεί από μια κριτική σκοπιά (APA, 2010, 2020) (βλ. κεφ. 3).

Στη βιβλιογραφική ανασκόπηση οι ερευνητές οργανώνουν, συνθέτουν και αξιολογούν το υλικό που έχει δημοσιευτεί, ακόμα και από άλλες βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις στο ίδιο θέμα, και αξιολογούν την πρόοδο των ερευνών προς την αποσαφήνιση του προβλήματος (APA, 2010).

Οι βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις ποικίλλουν. Παράδειγμα: μπορεί οι ερευνητές να ομαδοποιήσουν έρευνες με κριτήριο την ομοιότητα στις έννοιες ή στις θεωρίες, ή με κριτήριο την ομοιότητα στη μεθοδολογία των σχετικών με το θέμα ερευνών ή με κριτήριο την ιστορική εξέλιξη στο πεδίο (APA, 2010, 2020).

Η δομή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης περιλαμβάνει:

- α) ορισμό και αποσαφήνιση προβλήματος,
- β) συγκέντρωση προηγούμενων ερευνών για το πρόβλημα (τι έχει ερευνηθεί μέχρι τη εκείνη τη στιγμή),
- γ) εύρεση σχέσεων, αντιπαραθέσεων, κενών και ασυνεπειών στη βιβλιογραφία, σύγκριση, αντιπαραθέση,
- δ) πρόταση επόμενων βημάτων για την επίλυση του προβλήματος.

Θεωρητικά άρθρα. Ένα θεωρητικό άρθρο στηρίζεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία για ένα θέμα και εξελίσσει τη θεωρία αυτή ή αναλύει τη θεωρία ή παρουσιάζει νέα θεωρία (APA, 2020). Όμως ένα θεωρητικό άρθρο μπορεί να πάρει τη μορφή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης όταν ασκείται κριτική στον τρόπο που η συγκεκριμένη θεωρία έχει αναπτυχθεί και στον τρόπο που η θεωρία αυτή είναι κατανοητή σε διαφορετικά πλαίσια. Και στις δύο περιπτώσεις, η δομή τους είναι περίπου όμοια, αν και οι ενόητες τους μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το περιεχόμενό τους (APA, 2020).

Μεθοδολογικά άρθρα. Τα άρθρα αυτού του τύπου παρουσιάζουν νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις, τροποποιήσεις των μεθόδων που υπάρχουν μέχρι σήμερα ή συ-

ζητήσεις για τις ποσοτικές προσεγγίσεις και των αναλύσεων τους. Αυτά τα άρθρα παρέχουν στους/στις ερευνητές/τριες δεδομένα για να αξιολογήσουν αν μια μεθοδολογία μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα ερευνητικό πρόβλημα. Δίνουν στον/στην αναγνώστη/τρια τη δυνατότητα να συγκρίνει τις μεθόδους που προτείνει ο/η ερευνητής/τρια με αυτές που ήδη χρησιμοποιούνται. Επιπλέον, επιτρέπουν στον/στην αναγνώστη/τρια να συγκρίνει τις προτεινόμενες μεθόδους με αυτές που ήδη υπάρχουν και να τις εφαρμόσει.

Στην ενότητα που ακολουθεί, οι αναγνώστες/στριες μπορούν να γνωρίσουν πώς δημιουργήθηκε η βασική δομή των ερευνητικών εργασιών. Ενδέχεται να υπάρχουν διαφοροποιήσεις στα διαφορετικά είδη των ερευνητικών εργασιών ως προς τη δομή, αλλά οι περισσότερες ερευνητικές εργασίες ακολουθούν τη βασική δομή: Α. Εισαγωγή, Β. Μέθοδος, Γ. Αποτελέσματα και Δ. Συζήτηση.

1.3. *Ιστορική αναδρομή των ερευνητικών εργασιών*

1.3.1. *Η ιστορία των IMRAD*

Τα ανθρώπινα όντα επικοινωνούν μέσω του γραπτού λόγου εδώ και χιλιάδες χρόνια. Όμως η επιστημονική επικοινωνία είναι σχετικά νέα. Τα πρώτα επιστημονικά περιοδικά δημοσιεύτηκαν πριν από 300 χρόνια περίπου και ο οργανισμός των επιστημονικών εργασιών IMRAD αναπτύχθηκε τα τελευταία 100 χρόνια (Day, 1989· Wu, 2011). Τα πρώτα επιστημονικά περιοδικά κυκλοφόρησαν στη

Γαλλία και την Αγγλία το 1665, το *Journal des Scavans* και το *Philosophical of the Royal Society of London*, αντίστοιχα. Σήμερα, ο αριθμός των ερευνητικών δημοσιεύσεων διεθνώς είναι τεράστιος (Day, 1989).

Τα πρώτα δημοσιευμένα περιοδικά ήταν κυρίως περιγραφικά (descriptive). Οι παρατηρήσεις του συγγραφέα είχαν χρονολογική σειρά, π.χ. πρώτα είδα αυτό, στη συνέχεια έκανα αυτό και μετέπειτα εκείνο. Ο περιγραφικός τρόπος γραφής ήταν κατάλληλος για το είδος της επιστήμης το οποίο εκπροσωπούσε ο συγγραφέας και αργότερα το κείμενό του δημοσιευόταν. Αυτό το είδος γραφής υπάρχει και σήμερα, π.χ., στις μελέτες αναφοράς στη Φαρμακευτική, στις γεωλογικές έρευνες κ.α.

Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα η επιστήμη κινήθηκε πιο γρήγορα και με πιο σύνθετους τρόπους αναφοράς των δεδομένων. Ειδικά μετά τις επιστημονικές ανακαλύψεις και εφευρέσεις του Louis Pasteur, προήχθη η έρευνα, και η επιστήμη και τα ευρήματα «μπήκαν» κάτω από το μικροσκόπιο. Εκείνη τη χρονική περίοδο, η μεθοδολογία έγινε πολύ σημαντική. Ο L. Pasteur θεώρησε αναγκαίο να περιγράψει τα πειράματά του με εξονυχιστική λεπτομέρεια. Οι συνάδελφοι του Pasteur έπρεπε να αναπαραγάγουν τα πειράματά του και έτσι η αρχή της δυνατότητας επανάληψης των πειραμάτων έγινε θεμελιώδες αξίωμα της φιλοσοφίας της επιστήμης.

Αυτή η φιλοσοφία του συγκεκριμένου και αυστηρού τρόπου παρουσίασης των δεδομένων οδήγησε στην αυστηρά δομημένη φόρμα του οργανισμού των επιστημονικών εργασιών IMRAD, δηλαδή Introduction, Method, Results And Discussion (Day, 1989· Wu, 2011).

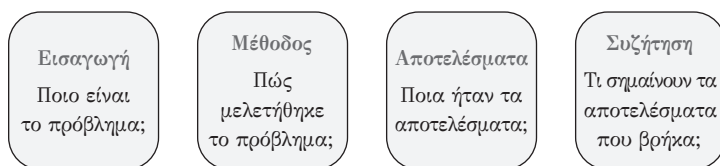
Μετά τις σημαντικές ανακαλύψεις όπως η πενικιλίνη, στρεπτομυκίνη και άλλα αντιβιοτικά, στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, ήταν αναμενόμενη η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας μέσα στα εργαστήρια και η χρηματοδότησή τους από τις κυβερνήσεις για την ανακάλυψη και άλλων «θαυμάτων». Η προώθηση της εργαστηριακής έρευνας για την ανακάλυψη και άλλων «θαυμάτων» πιθανόν και για πολιτικούς λόγους (βλ. Day, 1989) παρήγαγε αρκετές δημοσιεύσεις. Οι εκδότες των επιστημονικών περιοδικών απαιτούσαν από τους συγγραφείς-επιστήμονες να είναι οι δημοσιεύσεις τους καλά οργανωμένες με σαφήνεια και ακρίβεια. Έτσι, η δομή των IMRAD από τη δεκαετία του 1970 έγινε παγκόσμια, ώστε να μπορεί η επιστημονική κοινότητα να επικοινωνεί τον τεράστιο όγκο των ευρημάτων της με τρόπο λογικό, απλό και επαληθεύσιμο (Day, 1989).

Όμως η εξάπλωση της δομής του IMRAD δημιούργησε και αντιπαραθέσεις. Ορισμένοι εκδότες δεν πείθονταν από αυτή τη στενή λογική μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια, επειδή η σκέψη θέλει χώρο και χρόνο για να εκφραστεί και να αναπτυχθεί (βλ. Wu, 2011, σσ. 1348-1349). Επιπλέον, αυτή η αυστηρή δομή έχει οδηγήσει και στην παραγωγή πολλών δημοσιεύσεων που συνδέονται με τη χρηματοδότηση των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και των ίδιων των ερευνητών. Κι αυτή η σύνδεση δεν είναι χωρίς κριτική (Lesk, 2015).

1.4. Η δομή IMRAD (EMΑΣ)

Η δομή IMRAD βοηθά τους/τις συγγραφείς και τους/τις ερευνητές/τριες να οργανώνουν τις ιδέες τους και να θυμούνται τα κρίσιμα και σημαντικά στοιχεία όλης της δημοσίευσης. Βοηθά τους/τις εκδότες/τριες και τους/τις κριτές των κειμένων στην αξιολόγησή τους, αφού εστιάζουν σε συγκεκριμένα σημεία χωρίς να διατρέξουν όλο το άρθρο (Wu, 2011).

Η δομή που ακολουθούν οι περισσότερες ερευνητικές εργασίες είναι αυτή του IMRAD. Στην ελληνική γλώσσα το ακρωνύμιο περιλαμβάνει την Εισαγωγή, Μέθοδο, Αποτελέσματα, Συζήτηση (βλ. Σχεδιάγραμμα 1.1.). Αυτή η δομή ακολουθείται προκειμένου να υπάρχει ένας κοινός κώδικας επικοινωνίας ανάμεσα στους/στις ερευνητές/τριες. Μπορεί να υπάρχουν και μικρές παραλλαγές, αλλά αυτή είναι η βασική δομή (APA, 2020· Hartley, 2008).

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1: Τα βασικά συστατικά του IMRAD (EMΑΣ)

Η δομή του EMΑΣ είναι ο κορμός μιας επιστημονικής εργασίας. Όμως όλες οι επιστημονικές εργασίες δεν έχουν αυτή τη δομή. Μπορεί στη βασική δομή EMΑΣ να έχει προστεθεί το τμήμα Συμπεράσματα (IMRAD + Conclusions). Αυτό σημαίνει ότι σε αυτές τις ερευνητικές εργα-

σίες τα συμπεράσματα παρουσιάζονται σε διαφορετικό τμήμα και δεν συμπεριλαμβάνονται στη Συζήτηση. Σε άλλες εργασίες, μετά την Εισαγωγή μπορεί να έχει προστεθεί η βιβλιογραφική ανασκόπηση (I + Literature + MRAD). Αυτό σημαίνει ότι ακολουθεί χωριστό τμήμα για τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η οποία δεν αναπτύσσεται στην Εισαγωγή. Επίσης, σε άλλες εργασίες το τμήμα της Μεθόδου είναι στο τέλος (IRDA + M).

Ανεξάρτητα από τη σειρά ή την προσθήκη των χωριστών τμημάτων σε μια επιστημονική εργασία, η βασική αυτή δομή ΕΜΑΣ απαντά στα βασικά ερωτήματα της εργασίας (βλ. Σχεδιάγραμμα 1.1). Όλα αυτά τα μέρη της δομής ΕΜΑΣ αναλύονται στο κεφάλαιο 2.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Μπορείτε να αναφέρετε τις διαφορές ενός μυθιστορηματος και μιας επιστημονικής εργασίας ως προς τον σκοπό, το ύφος και τη δομή;
2. Μπορείτε να αναφέρετε τις διαφορές ενός πανεπιστημιακού συγγράμματος (βιβλίο) και ενός επιστημονικού άρθρου ως προς τον σκοπό, το ύφος και τη δομή;